

Л.М. Сергеева
к. пед. н., доцент,
ДВНЗ "Університет
менеджменту
освіти" НАПН Украї

УПРАВЛІННЯ ІНДИКАТОРНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИМ ОЦІНЮВАННЯМ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Мова йде про необхідність впровадження системи індикаторів ефективності діяльності ПТУЗ за для дослідження якісних показників підготовки кваліфікованих робітників, визначення відповідності між попитом на працю та її пропозицією, підвищення гнучкості ринку освітніх послуг, його відкритості до впровадження нових педагогічних і виробничих технологій тощо.

Ключові слова: моніторинг, ефективна діяльність, індикатор.

Речь идёт о необходимости внедрения системы индикаторов эффективности деятельности ПТУЗ с целью изучения качественных показателей подготовки квалифицированных рабочих, определения соответствия между спросом на труд и её предложениями, повышения гибкости рынка образовательных услуг, его открытости к внедрению новых педагогических технологий.

Ключевые слова: мониторинг, эффективная деятельность, индикатор.

It is a question deals with the need of introducing a system indicators PTUZ effectiveness of activities with a view to studying indicators of qualified workers in training, determining the conformity between demand for labour and proposals, improving the educational services market flexibility, its openness to the pedagogical introduction of new technologies.

Key words: monitoring, the work, indicator, indicator.

Постановка проблеми. Проблема якості професійно-технічної освіти належить до актуальних проблем сучасної теорії і практики професійно-технічної освіти, оскільки одна з головних протиріч полягає у неадекватності рівня якості та змісту професійно-технічної освіти, стратегічній спрямованості розвитку світової та вітчизняних економік.

Суть проблеми полягає в тому, що зміст і можливості освітньої системи професійно-технічних навчальних закладів суттєво відстають від вимог сучасного виробництва. Тому є необхідність дослідження якісних показників не лише кількісних показників підготовки кваліфікованої робочої сили, а й визначення відповідності між попитом на працю та її пропозицією, підвищення гнучкості ринку освітніх послуг, його відкритості до впровадження нових педагогічних і виробничих технологій тощо. Управлінські рішення в сфері професійно-технічної освіти повинні бути обґрунтовані достовірною оперативною інформацією про стан та перспективи розвитку професійно-технічної освіти, потреби та вимоги роботодавців і ринку праці [1].

Рішення проблеми ефективності слід шукати в процесі навчально-виховної роботи, а саме: в навчальних та особистісних досягненнях учнів, які відслідковуються протягом всього навчального періоду: у рівні професійної компетентності викладачів, що забезпечують ці досягнення учнів, відповідності змісту професійної освіти і навчання потребам і вимогам ринку праці; у дидактичній складовій навчально-виробничої діяльності ПТУЗ (методах, формах, засобах), освітній маркетинг та педагогічний менеджмент.

емент, що мають вплив на якість навчального процесу.

Слід враховувати і фактори зовнішньої середовища, що сприяють чи перешкоджають підвищенню ефективності, і це перед усім, економічні, політичні, соціальні та технологічні. В умовах ринку праці на перший план виступають не готовий набір професійно важливих якостей, а діяльності організаційна здатність кваліфікованого робітника продовжувати професійне зростання, вміння аналізувати свою діяльність, швидко конструювати свої професійні навички, освоювати нові професійні знання й технологічні зони. Саме розробка освітньої моделі, зорієнтованої на формування фахівця нового типу, який вміє жити в умовах постійно змінного соціуму та переглядати свої професійні орієнтири є однією з центральних задач ПТНЗ. Така модель може представлятися через систему понять: розвиток, професійне навчання, професійна освіта, діяльність, освітній простір, що усе відбиває цілі та інтереси своїх соціальних партнерів: споживачів та замовників освітніх послуг, педагогічних працівників, роботодавців, місцевої громади й суспільство в цілому [4]. Щоб діяльність ПТНЗ була ефективною, слід розробити й упровадити модель професійної освіти, яка враховує базовим компонентом *процес розвитку*.

Мета статті: розкрити управління індикаторно-інструментальним оцінюванням ефективності діяльності професійно-технічних навчальних закладів.

Під ефективністю діяльності ПТНЗ ми розуміємо сукупність позитивних результатів, що відслідковуються і отримуються в процесі навчально-виробничої діяльності, по її закінченню або через певний відрізок часу, що має вираження у сформованості у випускників практичних умінь, професійних навичок, компетентності й конкурентоздатності на регіональному ринку праці.

Освітле сьогодні потребує інформації, яка віддзеркалює якість професійно-технічної освіти, сприяє прийняттю рішень щодо оптимізації регіональної системи ПТО, дозволяє відстежити експериментальні процеси, що відбуваються в системі, проаналізувати результативність партнерської взаємодії та потреби ринку праці. З метою спостереження за якістю професійно-технічної освіти доцільно застосовувати моніторингові дослідження [2].

В останнє десятиріччя моніторинг у сфері професійно-технічної освіти виокремився в самостійний напрям *наукової управлінської діяльності*. Моніторинг має комплексний характер і є інформаційно-діагностичною, науковою, прогностичною системою, реалізація якої відбувається в інформаційно-аналітичному забезпеченні управлінській діяльності. Управлінська діяльність без аналітичної роботи є неефективною, деструктивною, маніпулятивною.

Під моніторингом у галузі професійно-технічної освіти ми розуміємо технологію відстеження його процесуальних та результативних сторін. Як

технологія (сукупність засобів, спрямованих на зміну об'єкту, на здійснюється формуючий вплив) моніторинг базується на певних елементах: визначенні цілей, завдань, принципів, функцій та науково обґрунтованій структурі.

Моніторинг розвитку ПТО виконує інтегративну, діагностичну, компаративістську, експертну, інформаційну, прагматичну функції. В основі моніторингу регіональних систем ПТО покладено збирання, оцінювання та аналіз якісних показників освіти, з відповідним поширенням і доступом цієї інформації громадськості та користувачів освітніх послуг. Він є дієвим інструментом, що дозволяє перевіряти окремі складові управлінського процесу, вирішувати основні завдання планування: вірно формулювати цілі, мету; мати достовірну інформацію щодо розвитку системи, порівнювати результати діяльності з поставленими цілями; виявляти проблеми, виникають під час функціонування і розвитку об'єктів управління; надавати об'єктивні аргументи мотивації педагогічного колективу щодо досягнення цілей; формувати інформаційне середовище, накопичувати інформаційний ресурс щодо прийняття рішень; здійснювати аналіз, своєчасно корегувати плани, оновлювати механізми управління [3].

Мета моніторингу – своєчасне виявлення якісних і кількісних змін об'єкту, тенденцій збільшення чи зменшення, локалізації або активізації процесів, які відбуваються. Отже моніторинг за сутністю – це інформаційна система, за процесом – створення умов для прийняття управлінського рішення, за результативністю – технологія оцінювання поточного стану об'єкта та управління, його регулювання та прогнозування подальшого розвитку.

Моніторинг є такою системою, яка пропонує на основі проведення спостережень, їх аналізу розроблення пропозицій, які є доцільними для підвищення ступеню відповідності ПТО цілям державної та регіональної соціально-економічної політики.

У професійно-технічному навчальному закладі потреба в моніторингу виникає тоді коли є потреба відстежити процес реалізації певного плану проекту, розвиток подій, явищ. Найчастіше від отримання інформації своєчасного аналізу залежить вирішення питань, пов'язаних з аналізом потреб місцевого ринку праці, відкриттям того чи іншого напрямку та видів підготовки за конкретною професією, кадрова політика. Реалізація плану ПТНЗ вимагає постійного спостереження за результатами діяльності. Тому, очевидно, найважливішим завданням керівника є вміння налагодити ефективну систему моніторингу, яка дозволяє швидко вносити необхідні корективи у планування та роботу навчального закладу в умовах неперервних змін.

Розбудова інформаційного освітнього простору та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють оптимізувати моніторингові дослідження ПТНЗ. По-перше, розширити джерела пошуку інформації. По-друге, прискорити і оптимізувати обробку інформації та

оматизувати розрахунки. По-третє, створювати банки даних щодо постійного спостереження за процесами. По-четверте, розробляти відповідне програмне забезпечення щодо конкретних видів моніторингового дослідження (щодо кадрового забезпечення, результатів навчальної, виховної, методичної роботи тощо) чи діагностики учнівських здобутків.

Для реалізації цих завдань потребують вирішення проблеми, що пов'язані з:

1. формуванням кадрового складу (виділення ставок працівникам регіональних інформаційно-аналітичних центрів, відповідного навчання та підвищення кваліфікації);

2. матеріально-технічним забезпеченням (оргтехнікою, зв'язком, Інтернет);

3. розробленням концептуальних та нормативно-правових документів, які визначають діяльність системи (концепції, положень, наказів, договорів);

4. психологічної підготовки (формування думки про необхідність здійснення аналізу ефективності діяльності навчального закладу в період динамічних змін, постійного відстеження ситуації на ринку праці);

5. забезпеченням автоматизації процесів моніторингу (розробки сучасних програмних засобів);

6. налагодженням партнерських відносин із статистичними партнерами та ПТНЗ щодо отримання необхідної інформації.

Діяльність мережі центрів моніторингу якості змісту та ефективної діяльності професійно-технічних навчальних закладів спрямована на проведення моніторингових і соціологічних досліджень, анкетування учнів, опитування роботодавців, із забезпеченням об'єктивного відображення стану професійно-технічної освіти, відстеження динаміки якості освітніх послуг професійно-технічних навчальних закладів з відповідним оцінюванням ефективності результатів управління.

Впровадження та використання новітнього інструментарію дозволить управлінським структурам на національному, регіональному і місцевому рівні одержувати своєчасну оперативну інформацію, яка необхідна для розробки і впровадження стратегій і рішень для здійснення моніторингу якості освіти та процесів децентралізації.

З цією метою розроблена група індикаторів ефективної діяльності ПТНЗ, які відіграють роль каталізатора у моніторингу та оцінюванні ефективності ПТО і є сучасним інструментом управління, оскільки дозволяють інформувати органи управління про стан системи ПТО, вивчати і досліджувати вплив управлінських рішень на процес в освітній галузі.

Індикатор забезпечує отримання комплексної якісної характеристики об'єкту, надає найбільш узагальнену оцінку (наприклад, % випускників, які отримали дипломи з відзнакою, частка дітей-сиріт у загальному контингенті учнів тощо). Найчастіше визначається за певною формулою

або відношенням показників. Під *показником* ми уявляємо *кількісну характеристику* об'єкту, що характеризує будь яку його властивість (наприклад, чисельність випускників працевлаштованих за професією; кількість комп'ютерів у ПТНЗ).

Під *інформаційним розрізом* ми розуміємо аспект представлення показників (наприклад, чисельність ПТНЗ за галузевим спрямуванням; чисельність учнів в розрізі підготовки за професіями).

Індикатори не є простими статистичними даними, а є інформація, яка спеціально розроблена для вивчення процесів, що відбуваються в галузі освіти. Тому, ні в якому випадку не слід порівнювати систему індикаторів з переліком статистичних показників. Отже, індикатор дає змогу:

- оцінити “відстань” до поставленої мети;
- виявляти проблемні або критичні “місця”;
- відповідати на питання, що постають перед освітянами в навчально-виховному і навчально-виробничому процесі;
- здійснити порівняння поточних даних з еталонними або з логічними за попередні періоди.

Спроба привнести в індикатори прості статистичні дані може привести до “розмивання” самої ідеї і системного підходу до індикаторів. У своїй описовій функції, індикатори служать елементами аналізу освіти політики.

Європейська Співдружність використовує модель освітніх індикаторів, що ґрунтується на таких основних складових:

- контекстуальна інформація;
- освітній процес;
- освітні досягнення;
- ресурсний внесок в освіту [4].

Найбільш оптимальну на сьогодні модель розроблено Організацією економічного співробітництва та розвитку (модель ОЕСР(OECD)). В основі цієї моделі покладено концептуальні та прагматичні аспекти, які встановлюють логічні зв'язки між різними частинами освітньої системи й містить 38 індикаторів, які згруповані у III розділи: контекстуальна інформація, ресурсний внесок й освітній процес та індикатори досягнень.

Використання груп індикаторів в моніторингових дослідженнях сприяє розумінню причинно-наслідкового зв'язку змін, які відбуваються в системі і роблять їх “прозорими”. У зв'язку з цим доцільно проводити моніторингові дослідження якості професійно-технічної освіти за індикаторами ефективної діяльності ПТНЗ, які згруповані за наступними групами: працевлаштування, зміст навчання і навчально-методичне забезпечення, результативність навчання, кадровий потенціал, доступність професійно-технічної освіти, матеріально-технічна база, фінансування, соціальне партнерство (Табл.1). Індикатори відіграють одну з основних

ролей в управлінні і оцінюванні ефективності функціонування освітньої системи. Вони повинні нести чіткий і точний цільовий опис системи освіти та визначати області порівняння при аналізі різних явищ. Відомо, що деякі тенденції розвитку освітньої системи можна виявити тільки спостерігаючи їх тривалий час. В даному випадку необхідно мати уявлення щодо динаміки розвитку по роках. Нарешті важливо врахувати наявну неоднорідність і відмінності: географічні, соціально-демографічні; стать, вік, категорії населення й т. ін. Крім своєї описової функції, індикатори служать елементами аналізу освітньої політики.

Таблиця 1

Індикатори ефективної діяльності ПТНЗ

**ПРАЦЕ-
ВЛАШТУВАННЯ**

- ✓ % випускників, працевлаштованих за отриманою професією;
- ✓ % випускників, працевлаштованих за отриманою професією відповідно до угод з роботодавцями;
- ✓ % випускників, які самостійно працевлаштувались;
- ✓ % випускників, які не були працевлаштовані і звернулись до служби зайнятості;
- ✓ % випускників, які закріпились на робочому місці після року роботи.

**ЗМІСТ ПРО-
ФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ ТА
ЙОГО НАВ-
ЧАЛЬНО-
МЕТОДИЧНЕ ЗА-
БЕЗПЕЧЕННЯ**

- ✓ % предметів професійно-теоретичної підготовки (спецпредмети), що викладаються з використанням сучасного технологічного обладнання, інформаційно-комп'ютерних технологій та ліцензованих (авторських) педагогічних програмних засобів навчання;
- ✓ % занять професійно-практичної підготовки (виробниче навчання і виробнича практика), що проводяться з використанням сучасного технологічного обладнання, матеріалів, тощо;
- ✓ % навчальних кабінетів і майстерень, оснащених ПК з доступом в Інтернет;
- кількість учнів (від загальної кількості) на 1 ПК;
- ✓ кількість учнів (від загальної кількості) на 1 ПК з доступом в Інтернет;
- ✓ % забезпечення предметів професійно – теоретичної підготовки сучасними підручниками (виданими за останні 5 років);
- ✓ наявність власного сайту (для узагальнення на рівні регіону – % ПТНЗ, які мають власний сайт).

**ЕФЕКТИВНІСТЬ
НАВЧАННЯ**

- ✓ % випускників, які успішно закінчили навчання (отримали дипломи);
- відсоток випускників, які отримали дипломи з відзнакою;
- ✓ % випускників, які отримали технологічно складну,

ПЕДАГОГІЧНІ
ПРАЦІВНИКИ

ДОСТУПНІСТЬ
ПРОФЕСІЙНО-
ТЕХНІЧНОЇ
ОСВІТИ

МАТЕРІАЛЬНО-
ТЕХНІЧНА БАЗА

ФІНАНСУВАННЯ

- наукоємну (інтегровану професію) професію;
- ✓ % випускників, які отримали розряди вище встановлених навчально-програмними документами;
- ✓ % випускників, які отримали розряди нижче встановлених навчально-програмними документами;
- ✓ % випускників, які продовжили навчання у ВНЗ IV рівнів акредитації;
- ✓ % учнів та слухачів, які відраховані протягом календарного року з різних причин;
- ✓ % роботодавців, які вважають достатнім освітній кваліфікаційний рівень підготовки випускників.
- ✓ % викладачів та майстрів виробничого навчання є авторами навчальної літератури та програмних засобів навчання, що має гриф МОН України;
- ✓ % викладачів та майстрів виробничого навчання є авторами навчальної літератури та програмних засобів навчання, що мають дозвіл методичних комітетів – регіональний рівень;
- ✓ % майстрів виробничого навчання, учні яких є переможцями Всеукраїнських конкурсів фахової майстерності;
- ✓ % педагогічних працівників, які мають педагогічне звання (старші викладачі, викладачі-методисти, майстри виробничого навчання 1 та 2 категорій);
- ✓ кількість учнів (від загальної кількості) на 1 майстра виробничого навчання;
- ✓ кількість учнів (від загальної кількості) на викладача спеціальних дисциплін.
- ✓ % осіб, які отримують первинну професійну підготовку;
- ✓ % осіб, які проходять перепідготовку та підвищують кваліфікацію із числа безробітних та найманих працівників.
- ✓ % одиниць технологічного обладнання, що відповідає вимогам сучасного виробництва (було придбане за останні 7 років за кошти державного бюджету, в т.ч. спецфонду);
- ✓ % одиниць технологічного обладнання, яке відповідає вимогам сучасного виробництва та було придбане за останні 7 років за кошти роботодавців тощо;
- ✓ % обладнання, термін використання якого від 15 років;
- ✓ % фінансування ПТНЗ за рахунок програм регіонального розвитку, роботодавців та інших джерел;

Наказом Міністерства освіти і науки України № 55 від 02.02.09 затверджено індикатори ефективної діяльності професійно-технічного навчального закладу та методичні рекомендації щодо їх використання і прийнято рішення здійснити моніторинг на їх основі за галузевим спрямуванням. До основних джерел інформації належать офіційні статистичні дані, результати соціологічних досліджень ринку праці, дані зовнішнього оцінювання якості ПТО з боку роботодавців, випускників ПТНЗ тощо.

Список використаних джерел

1. Десятов Т.М. Міжнародний досвід розробки національних кваліфікацій / Т.М. Десятов // Професійно-технічна освіта. Спецвипуск, – 2007, – С. 6-8.
2. Жебровський Б.М. Створювати потужний кадровий потенціал. Забезпечити якісну підготовку робітничих кадрів / Б.М. Жебровський // Матеріали Всеукраїнської наради 3 березня 2006 р. – Київ. МОН України; КВППУ, 2006. – С 24-34.
3. Сергєєва Л.М. Моніторинг фахового успіху випускників професійних навчальних закладів / Л.М. Сергєєва, Г.Г. Русанов, І.В. Лько ; за ред. Л.І.Даниленко, Л.М.Сергєєвої. – К.: ТОВ “Стіс Плюс”, 2008. – 96 с.
4. Щербак О. Вивчення стану працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів / О.Щербак, Л.Щербак, Л.Голік // Професійно-технічна освіта. 2006. – №1. – С.34-38.

Стаття надійшла до редакції 04.06.2010р.

УДК 37:316.77

Н.С. Удріс
*к. соціол. н., доцент,
Київський національний
університет культури і
мистецтв*

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЯЦІЇ ЕНТРОПІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ХХІ ст.

У статті інтегруються результати наукових досліджень в галузі соціології, філософії та педагогіки з метою виявлення організаційних та самоорганізаційних механізмів змін сучасного комунікативного суспільства. Демонструється, що інформатизація соціуму на рівні окремої людини у сьогоденних масштабах стає фактором, який збільшує ентропійні процеси у соціумі. Доводиться, що педагогіка виступає провідною системою в регуляції ентропійних процесів та пропонується концепція проектно-соціокультурної форми особистості, формування якої може стати одним з пріоритетних напрямів педагогічної практики на початку 21-го ст. в Україні.

Ключові слова: організаційні механізми, педагогічна система, соціум.

В статті інтегруються результати наукових досліджень в області соціології, філософії та педагогіки з целью виявлення организационных и самоорганизационных механизмов изменений современно-го коммуникативного общества. Демонстрируется, что информатизация социума на уровне человека в сегодняшних масштабах становится фактором, увеличивающим энтропийные процессы в обществе. Доказывается, что педагогика выступает ведущей системой в регуляции энтропийных процессов и предлагается концепция проектно-социокультурной формы личности, формирование которой может стать одним из приоритетных направлений педагогической практики в начале 21-го ст. в Украине.

Ключевые слова: организационные механизмы, педагогическая система, социум.

In the article the results of scientific researches are integrated in area of sociology, philosophy and pedagogies with the purpose of exposure of organizational and elemental mechanisms of changes of modern communicative society. Demonstrated, that informatization of society at the level of man in today's scales be-

Педагогіка вищої та середньої школи. – 2010. – Вип. 30.